

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ

Стаття присвячена питанню управління оборотним капіталом підприємства, що є важливою складовою ефективною діяльністю підприємства в цілому. Ключові слова: оборотні кошти, управління.

Статья посвящена вопросу управления оборотным капиталом предприятия, которое является важной составляющей эффективной деятельности предприятия в целом. Ключевые слова: оборотные средства, управления.

The article is devoted the question of management of enterprise which is the important constituent of effective activity of enterprise of vciolomu a floating capital. Keywords: circulating assets, managements.

Постановка проблеми. Питання ефективності використання оборотного капіталу та управління ним привертає все більше уваги представників вітчизняної економічної науки. Це обумовлено трансформаційними процесами, що відбуваються в українській економіці, розвитком не лише всіляких форм власності, але і різноманітням господарської поведінки власників і менеджерів підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Робота спирається на класичні і сучасні праці вітчизняних і зарубіжних економістів – Бланка І.А., Бріггема Ю.Ф., Ван Хорна Дж. До., Дробозиной Л.А., Родіонової В.М., Савіцкой Г.В.; в області фінансового аналізу – Баканова М.І., Балабанова І.Т., Родіонової В.М., Сайфуліна Р.С., Федотової М.А., Шеремета А.Д.; в області управління дебіторською заборгованістю – Новодворського в.д., Репіна В.В., Свободиной М.В., Фасоляк Н.Д., Хоріна А.Н.; в області управління витратами оборотного капіталу – Ковальова в.в., Сигела Дж. Р., Шима Дж. К.; в області планування оборотного капіталу – Літвіна М.І., Старовойтова М.К., Стоянової Е.С., Фоміна П.А. і ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Динаміка розвитку світової економіки вимагає від Українських підприємств постійного моніторингу та підвищення ефективності управління ресурсами підприємства, важливою складовою яких є оборотний капітал.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення процесу управління оборотними засобами підприємства, що стане основою для розробки конкретних рекомендацій по підвищенню ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення безперервного процесу виробництва поряд з основними виробничими фондами необхідні предмети праці, матеріальні ресурси. Предмети праці разом із засобами праці беруть участь в створенні продукту праці, його споживчій вартості і утворенні вартості. Оборот речових оборотних виробничих фондів (предметів праці) органічно пов'язаний з процесом праці і основними виробничими фондами.

Кругообіг грошових коштів починається з моменту оплати підприємством матеріальних ресурсів і інших елементів, необхідних виробництву, і закінчується поверненням цих витрат у вигляді виручки від реалізації продукції. Потім грошові кошти знов використовуються підприємством для придбання матеріальних ресурсів і запуску їх у виробництво.

Управління оборотними коштами полягає в забезпеченні безперервності процесу виробництва і реалізації продукції з найменшим розміром оборотних коштів. Це означає, що оборотні кошти підприємства мають бути розподілені по всіх стадіях кругообігу у відповідній формі і в мінімальному, але достатньому об'ємі. Оборотні кошти в кожен момент завжди одночасно знаходяться на всіх трьох стадіях кругообігу і виступають у вигляді грошових коштів, матеріалів, незавершеного виробництва, готових виробів.

У сучасних умовах, коли підприємства знаходяться на повному самофінансуванні, правильне визначення потреби в оборотних коштах має особливе значення.

Процес розробки економічно обґрунтованих величин оборотних коштів, необхідних для організації нормальної роботи підприємства, називається нормуванням оборотних коштів. Таким чином, нормування оборотних коштів полягає у визначенні сум оборотних коштів, необхідних для утворення постійних мінімальних і в той же час достатніх запасів матеріальних цінностей, незнижуваних залишків незавершеного виробництва і інших оборотних коштів. Нормування оборотних коштів сприяє виявленню внутрішніх резервів, скороченню тривалості виробничого циклу, швидкій реалізації готової продукції.

При формуванні запасів ми повинні враховувати, що при цьому фірма терпить збиток. Витратами на зберігання - це упущена вигода або недоотриманий прибуток за відсутності можливості використовувати капітал в інших цілях, іншими словами, альтернативна вартість, базова (нормальна, потрібна) прибутковість від вкладень в запаси. Вкладення в запаси вигідні, якщо приносять велику віддачу, чим альтернативне використання капіталу, і ми повинні розуміти, що вкладаючи гроші в запаси ми відмовляємося від використання фінансового ресурсу для інших цілей (будівництва нового складу, розширення асортименту, закупівлі нового устаткування, транспортних засобів, вкладення грошей в банк і покупки цінних паперів).

Категорія змінного оборотного капіталу відображає додаткові поточні активи, необхідні в пікові періоди або як страховий запас. Наприклад, потреба в додаткових виробничо-матеріальних запасах може бути пов'язана з підтримкою високого рівня продажів під час сезонної реалізації. В той же час у міру реалізації зростає дебіторська заборгованість. Додаткові грошові кошти необхідні для оплати постачань сировини і матеріалів, а також трудовій діяльності, передуючих періоду високої ділової активності.

З позиції повсякденної діяльності найважливішою фінансово-господарською характеристикою підприємства є його ліквідність, тобто здатність вчасно гасити короткострокову кредиторську заборгованість. Для будь-

якого підприємства достатній рівень ліквідності є однією з найважливіших характеристик стабільності господарської діяльності. Втрата ліквідності загрожує не лише додатковими витратами, але і періодичними зупинками виробничого процесу.

Якщо грошові кошти, дебіторська заборгованість і виробничо-матеріальні запаси підтримуються на відносно низьких рівнях, то вірогідність неплатоспроможності або браку коштів для здійснення рентабельної діяльності велика. Безумовно, взаємозв'язок має складніший вигляд, оскільки не всі поточні активи в рівній мірі позитивно впливають на рівень ліквідності. Проте можна сформулювати простий варіант управління оборотними коштами, що зводиться до мінімуму ризик втрати ліквідності: чим більше перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, тим менше міра ризику; таким чином, потрібно прагнути до нарощування чистого оборотного капіталу.

Абсолютно інший вигляд має залежність між прибутком і рівнем оборотного капіталу. При низькому рівні оборотного капіталу виробнича діяльність не підтримується належним чином, звідси — можлива втрата ліквідності, періодичні збої в роботі і низький прибуток. При деякому оптимальному рівні оборотного капіталу прибуток стає максимальним. Подальше підвищення величини оборотних коштів приведе до того, що підприємство матиме у розпорядженні тимчасово вільні, недіючі поточні активи, а також зайві витрати фінансування, що спричинить зниження прибутку. Політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю роботи. Це зводиться до вирішення двох важливих завдань:

1. Забезпечення платоспроможності. Така умова відсутня, якщо підприємство не в змозі оплачувати рахунки, виконувати зобов'язання і, можливо, оголосить про банкрутство. Підприємство, що не має достатнього рівня оборотного капіталу, може зіткнутися з ризиком неплатоспроможності.

2. Забезпечення прийнятної кількості, структури і рентабельності активів.

Відомо, що різні рівні різних поточних активів по-різному впливають на прибуток. Наприклад, високий рівень виробничо-матеріальних запасів вимагає відповідно значних поточних витрат, тоді як широкий асортимент готової продукції надалі може сприяти підвищенню об'ємів реалізації і збільшенню доходів. Кожне рішення, пов'язане з визначенням рівня грошових коштів, дебіторської заборгованості і виробничих запасів, має бути розглянуте як з позиції рентабельності даного вигляду активів, так і з позиції оптимальної структури оборотних коштів.

Ліквідність і прийнятна ефективність поточних активів в значній мірі визначаються рівнем чистого оборотного капіталу. Якщо виходити із сповна реальної умови, що короткострокова заборгованість не може бути джерелом покриття основних засобів, то очевидно, що значення цього показника міняється від нуля до деякої максимальної величини. При нульовому значенні показника "чистий оборотний капітал" ризик втрати ліквідності досягає максимального

значення; із зростанням значення цього показника ризик убуває. Максимального значення чистий оборотний капітал теоретично може досягти в тому випадку, якщо відсутня короткострокова кредиторська заборгованість. В цьому випадку він дорівнює вартості поточних активів, а ризик втрати ліквідності дорівнює нулю.

При виробленні оптимальної політики управління запасами підприємству необхідно брати до уваги наступне:

- рівень запасів на момент замовлення;
- мінімально допустимий рівень запасів (страховий запас);
- оптимальна партія замовлення.

Для оптимального управління запасами необхідно:

- оцінити загальну потребу в сировині на планований період;
- періодично уточнювати оптимальну партію замовлення і момент замовлення сировини;
- періодично уточнювати і зіставляти витрати на замовлення сировини і витрати по зберіганню;
- регулярно контролювати умови зберігання запасів;
- мати хорошу систему обліку.

Моніторинг стану запасів повинен забезпечувати безперервне порівняння нормативних параметрів з фактичними. А розрахунок нормативних характеристик запасів (у натуральному вираженні) дозволить обґрунтовано формувати бюджети і перейти до оптимізації витрат, пов'язаних з формуванням і підтримкою запасів.

Розробка правил визначення моменту і обсягу замовлення, визначення пріоритетів при поповненні запасів дозволить отримати відносно прості способи регулювання параметрів замовлення. Крім того, необхідно налагодити суворий контроль за ходом виконання замовлень, що забезпечує зворотний зв'язок, необхідний для ухвалення ефективних оперативних рішень по закупівлях.

Оптимальне управління готовою продукцією має на увазі облік наступних чинників:

- готова продукція зростає у міру завершення виробничого циклу;
- можливість ажіотажного попиту;
- сезонні коливання;
- залежані і неходові товари.

При управлінні дебіторською заборгованістю необхідно проводити: облік замовлень, оформлення рахунків і встановлення характеру дебіторської заборгованості; проводити АВС-аналіз дебіторів; аналіз заборгованості по видах продукції для визначення невігідних з точки зору інкасації товарів; оцінку реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості; зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів; контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; визначення конкретних розмірів знижок при достроковій оплаті; оцінка можливості факторингу - продажі дебіторській заборгованості.

Тривалість одного обороту оборотних коштів зменшується за рахунок скорочення виробничих запасів, виробничого циклу і часу доставки готовій продукції. Норми виробничих запасів скорочуються шляхом регулювання норм витрати сировини і матеріалів, заміни дефіцитної сировини на дешевше, використання відходів виробництва, підвищення якості використовуваного матеріалу, збільшення швидкості доставки матеріалів, скорочення часу навантажувально-розвантажувальних робіт, вживання тари багаторазового користування, уніфікації деталей і вузлів, скорочення номенклатури запасних частин і так далі. В результаті проведення організаційно-технічних заходів скорочуються середньодобові витрати матеріальних цінностей і інтервал між постачаннями і, відповідно, потреба в оборотних коштах.

Зниження тривалості виробничого циклу має важливе значення для прискорення обороту засобів в незавершеному виробництві і досягається шляхом підвищення рівня інтенсифікації виробничих процесів, зменшення номенклатури продукції, що виготовляється, скорочення термінів освоєння виробничих потужностей, що знов вводяться, і поліпшення використання основного капіталу, зниження трудомісткості продукції, що випускається, вдосконалення організації виробництва і так далі.

Скорочення часу доставки готовій продукції є одним з напрямів поліпшення використання оборотних коштів у сфері обертання. Таким чином, підприємство, повинно вибрати для себе певного типу політику відносно оборотних коштів залежно від реальної ситуації, що склалася, проаналізувати зовнішні і внутрішні чинники, від яких залежить величина і стан оборотних коштів.

Висновок. Для підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємства необхідно розробити гнучку модель розрахунку необхідного об'єму оборотного капіталу, ефективну саме для даного підприємства в рамках бюджетного планування, адаптовану до змін макро- і мікросередовища. Впровадження ефективної політики управління оборотними коштами приведе до наступного:

- вибрана методика розрахунку витрат фінансування оборотного капіталу по стадіях виробничо-комерційного циклу приведе до прискорення оборотності запасів, матеріальних витрат, дебіторської заборгованості, готової продукції;
- оцінка стану оборотних коштів підприємства дозволить своєчасно виявляти приховані резерви фінансового розвитку в цілях підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності промислового підприємства в цілому;
- вибрана модель визначення величини оборотного капіталу, що базується на прогнозах змін макро- і мікросередовища, дозволить підприємству в рамках системи бюджетного планування розраховувати величину оборотних коштів підприємства в плановому періоді, а також своєчасно вносити коректування при змінах зовнішнього і внутрішнього середовища;

- визначення оптимального розміру запасу дозволить скоротити витрати зберігання запасів, які пов'язані не лише із складськими витратами, але і з ризиком псування і застаріння товарів, а також з поставленою вартістю капіталу, тобто з нормою прибули, яка могла бути отримана в результаті інших інвестиційних можливостей з еквівалентною мірою ризику;

- прогнозування попиту, нормування запасів, відстеження запасів і видача в потрібні моменти замовлень в потрібній кількості приведе до зниження дефіциту запасів;

- розробка правил визначення моменту і обсягу замовлення дозволить перейти до оптимізації розміщення товарів на складі, а, отже, до мінімізації витрат, що позитивно позначиться на величині прибутку підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фомин П.А., Хохлов В.В. Оценка эффективности предприятия в условиях рыночной экономики [Текст].

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finanalys.ru/index.php?litra/econ/>